

GERKEROVA Olexandra Mukhsailivna – PhD (Pedagogics), Associate Professor of the Department of Germanic Languages and Methods of Foreign Languages Teaching, South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky.

Circle of scientific interests: methods of TEFL, intercultural communication.

NEGRIVODA Olena Oleksiivna – PhD (Pedagogics), Teacher of the Department of Germanic Languages and Methods of Foreign Languages Teaching, South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky.

Circle of scientific interests: methods of TEFL.

Стаття надійшла до редакції 17.04.2019 р.

УДК 37.035

ГУЦАЛО Емілія Ун-Сунівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
<https://orcid.org/0000-0002-9156-6653>
 e-mail: kspu_psy2016@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В СУЧАСНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Молодість – це не просто віковий період найбільших можливостей, а й час становлення реальної відповідальності за власні дії, вчинки, поведінку, час усвідомлення конкретних обов'язків перед суспільством, час нових відповідей на виклики життя. Сучасний процес соціалізації молоді набув ознак суспільної значущості. Результатом соціалізації, звісно, є людина як найвища цінність суспільства. Саме людина, котра поступово стає здатною долати некритичну оцінку дійсності, пропагандистські стереотипи, маніпуляції, консерватизм, суто споживацьку орієнтацію тощо. Як бачимо, соціалізація є архіскладним процесом навіть у стабільні часи, а що вже говорити про періоди суспільних перетворень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти процесу соціалізації й становлення особистості в соціокультурному просторі досліджували І. Бех, В. Радул, Н. Грабар, Л. Кузнецова, Ф. Власенко, М. Варій, Г. Лісіна, П. Лушин, Н. Осипова, Т. Резнік, Н. Романова, С. Московічі, Н. Харзатова та ін. Особистісний вимір соціалізації досліджували В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Бойченко, В. Виноградова, І. Гуляс, І. Дерманова, М. Ватковська, Є. Вахромов, Н. Завадська, Л. Коган, В. Москаленко та ін. [1; 2; 4; 5; 6].

Мета статті: проаналізувати процеси й особливості традиційних, інституціональних, стилізованих, міжособистісних,

рефлексивних механізмів соціалізації молоді на основі зібраного матеріалу (щоденників спостережень, інтерв'ю, бесід, опитувань, групових дискусій тощо).

Виклад основного матеріалу дослідження. Студент XXI ст. хоче навчатися й жити по-новому. Інтерактивно, технологічно, динамічно, цікаво. Студент XXI ст. прагне найвищих освітніх стандартів, які дали б йому змогу не лише оптимально й ефективно здобувати освіту, але й сміливо виявляти власні здібності, ерудованість, амбітні претензії на майбутнє. Пасивне дисципліноване прослуховування лекцій, школярський переказ текстів підручників на семінарських або практичних заняттях, авторитаризм викладача, який так і не навчився користуватися комп'ютером й застосовує особистісно-відчужений стиль викладання, більше не влаштовують нове покоління українців. Усе голосніше лунають вимоги молодих щодо необхідності реалізації стратегічного завдання підготовки професіонала нової генерації, який здатен задовольняти індивідуальні й соціальні потреби моральним способом, бути громадянином, активно діяти й успішно розв'язувати поставлені суспільством проблеми.

Студент XXI ст. спроможний брати ініціативу й відповідальність на себе. Молоді люди намагаються стати співавторами своїх учителів, опонентами своїх викладачів, дослідниками наукових здобутків доцентів рідних кафедр, послідовниками улюблених професорів альма-матер, конкурентами

сучасних менеджерів, академіків, винахідників, Учителів.

Студент XXI ст. вже розуміє, що знання й уміння необхідно «вплести» в професійний досвід. Сучасний студент точно знає, що життєво необхідно навчитися застосовувати здобуту освіту в професії, стати професіоналом у пошуках й аналізі адекватних способів розв'язання актуальних питань, що виникають у комунікативній, організаторській діяльності, сфері міжособистісних й міжгрупових взаємодій. Студент прагне освіти, максимально наближеної до майбутньої професійної діяльності. Без такого рівня технологічності знань, умінь, навичок неможливо буде збагнути складні виробничі ситуації, прийняти компетентні рішення, розв'язати ділові й міжособистісні конфлікти, запобігти кризовим явищам.

Майбутній вчитель – це наш студент. Майбутній вчитель не може бути байдужим до проблем особистісного зростання своїх вихованців. У сфері наукових інтересів студента опиняється суб'єкт, що змінюється й розвивається в сукупності своїх особистісних та індивідуальних виявів, у системі зв'язків і взаємин із світом речей і людей. Наш студент вивчає особистість як активного свідомого суб'єкта діяльності, спілкування, пізнання й творчості. Тому постає важливе завдання – сприяти оптимальній соціалізації самої студентської молоді силами інтелігенції, викладачів освітніх закладів.

Узагальнюючи зібраний нами у процесі лонгitudного спостереження матеріал [3], ми спробуємо окреслити особливості традиційних, інституціональних, стилізованих, міжособистісних, рефлексивних механізмів соціалізації. Нас також цікавила кореляція громадської думки, яку формує інтелігенція (професорсько-викладацький склад вишів, наставники, референтні лідери) й настроїв студентської молоді, її оцінок власної готовності до активного здійснення суспільного життя в умовах сучасних суспільних процесів, роздумів й суджень щодо подальшого розвитку країни, бачень свого місця у конструктивній громадській діяльності тощо.

Отже, почнемо з традиційного механізму соціалізації, який є початком засвоєння людиною соціального досвіду, норм й еталонів поведінки, поглядів родини або найближчого оточення. Як зазначали студенти, їхнє залучення до «суспільних рухів» починалося із «сімейних розмов на кухні». Заклопотані дорослі діставали інформацію щодо останніх подій саме від

своїх дітей, саме вони були першими коментаторами, інтерпретаторами, політичними аналітиками, «домашніми оракулами». Таку ситуацію молоді люди пояснювали заклопотаністю батьків роботою, їхньою «страшною» звантаженістю, постійною стурбованістю проблемами родинних взаємин, неспроможністю розібратися у маніпулятивних технологіях окремих сучасних ЗМІ, емоційним «вигоранням» й філософією «моя хата скраю».

Із загостренням політичної ситуації в багатьох родинах почалися серйозні дискусії щодо безпеки участі молоді у громадських рухах й суспільних акціях, їхній доцільності й «чистоті» намірів організаторів. Деякі студенти зверталися до значимих старших людей із проханнями заспокоїти й переконати батьків у тому, що молодь мусить бути активною, відстоювати свої моральні переконання.

Згодом багато батьків погоджувалися із громадянською позицією своїх дітей, визнавали їх дорослими й спроможними бути «на передовій». Більше того, самі батьки нерідко перетворювалися на прихильників прогресивних суспільних ідей, активних учасників громадсько-політичних заходів, волонтерів. Студенти зазначали, що у результаті спільної діяльності часто зникали психологічні перепони у стосунках між ними й батьками, взаємини ставали більш довірливими й відкритими.

Крім збагачення родинних стосунків, розширенням «горизонтального» спілкування із ровесниками, однодумцями відбувалося зближення позицій та взаєморозуміння з ними на основі пошуку відповідей на непрості, але важливі для молодих людей питання. Тобто паралельно актуалізувалися й «вертикальні» комунікації. Традиційні механізми соціалізації доповнилися інституційними.

Сучасна студентська молодь відчула живий інтерес до себе з боку засобів масової комунікації, які є однією з детермінант соціалізації. Сьогодні студентство виходить на прямі переговори й обговорення актуальних питань з керівниками різних політичних й громадських організацій, представниками державних установ, інституцій суспільства, створених спеціально з метою соціалізації.

Інституційний механізм соціалізації тісно переплітається з міжособистісним, що яскраво виявилось у взаємодії молоді з референтними лідерами, зірками української естради й відомими спортсменами, ідентифікація з якими сприяла формуванню

нових позитивних якостей молодих людей, соціально бажаних характеристик. Студенти стверджували, що останнім часом вони, як і їхні кумири, прагнуть свободи; що їм вдалося вийти за межі вузького родинного кола, забути про особисті «трагедії» й побачити відкритими очима світ соціуму, справжню неприховану правду життя спільноти.

Як бачимо, молодь прагне не лише сприймати соціальний досвід, суб'єктивно засвоювати його, але й змінювати власні позиції, орієнтації, настанови залежно від власного бачення суспільних стосунків. І вчать вони цьому, спостерігаючи моделі громадського, суспільного, політичного позиціонування інтелігенції (викладацького складу освітнього закладу).

Старші наставники молодих людей усвідомлюють, що рефлексія кожної окремої особистості набуває певної значущості, особливо ж якщо її результати відповідають суспільним настроям молодіжних угруповань. Інтелігенція артикулює деякі моменти «розвідок» молодих людей, розуміючи якої мобілізації духовних сил вимагає ситуація існування певного конфлікту між появою нових потреб особистісної самореалізації молодих у громадсько-політичній діяльності та соціальними перепонами у вигляді старих нормативних правил (покірності владі, підпорядкування сильнішому, багатшому), що обмежують ці потенції.

Ніколи досі вимога вибору для молоді не була такою серйозною й доленосною саме для власної країни. Ті, хто зважився на внутрішній діалог, результатом якого ставав свідомий вибір, згодом оприлюднюють його, стають лідерами громадської думки, носіями правдивої інформації, публічними діячами. Одним словом, суб'єктами нових форм соціальної взаємодії. Навколо серйозних, відповідальних молодих лідерів моральні наставники допомагають сформулювати «концентричні кола» однодумців: спочатку хаотичних, запальних, гамірливих й мрійливих, надалі – організованих, суворо стриманих, реалістичних. Психологічне й громадянське дорослішання відбувається «прямо на очах». І це не дивно, оскільки стрімко створюється психологічно-соціальний фон дорослішання.

Отже, надбанням у становленні громадянина є посилення рефлексивних механізмів соціалізації, здатності до результативного внутрішнього діалогу. Цінність розвитку рефлексії тим більша, чим складнішими стануть прийоми впливу на масову свідомість з метою «модифікації» поведінки людей, чим чисельнішими є

випадки дезінформації, обману, чуток, міфів, тиражування фальсифікованих матеріалів. Та попри усе, у своїй більшості молодь не перетворюється на лояльних маріонеток, хоча нерідко відкрито не афішує власної позиції.

Звісно, цей процес потребує напруження системи психологічної адаптації, пристосування внутрішнього світу індивіда до соціально-психологічних вимог середовища. З'являються нові соціальні рольові функції особистості, їхнє збагачення й апробація у громадській діяльності. Стан суспільної трансформації у країні спричинює прискорення процесів соціальної адаптації молоді, допомагає їй оволодіти соціальними цінностями, соціальним досвідом, соціальними стосунками й діями.

Завдання суспільства в цьому плані такі: по-перше, підтримка прогресивної соціально-психологічної адаптації молоді, коли досягається єдність цілей особистості й громади в умовах продовження суспільних трансформацій; по-друге, гальмування процесів регресивної соціально-психологічної адаптації, якій властиві формальне пристосуванство, груповий егоїзм, прихований негативізм й конформізм. Розчарування є найбільш шкідливим наслідком нестабільного періоду, оскільки молода людина втрачає разом із надією й оптимізмом ще й можливість (бажання) самореалізації, до неї повертається підступне відчуття меншовартості.

Сьогодні наша молодь набуває унікального суспільного досвіду, який стає невід'ємною частиною кожного. Завдяки новим сферам діяльності відбувається усвідомлення студентами своїх індивідуальних особливостей, порівняння власних характерологічних й поведінкових виявів зі стилями контактного соціального середовища. За умови позитивних висновків щодо гармонізації себе із референтними групами відбувається зміцнення соціально-психологічного статусу, а набуті навички соціальної поведінки переносяться у середовище більш широкого соціального плану. Таким чином, можна стверджувати, що сам факт залучення молодої людини до сучасних значущих соціальних подій певною мірою визначає своєрідність її подальшого життєвого шляху, перетворюючись на індивідуально-особистісний фактор соціалізації.

Екстремальні соціальні обставини сформували особливу форму громадянської єдності молоді, хоча в періоди соціальних криз більш закономірним є стан аномії (відчуженість між людьми). Ми ж, спостерігаємо явище соціальної фасилітації,

коли виявляється підтримувальна, стимулювальна поведінка людей один щодо одного. Значно спростилися процедури знайомства, зародження дружби й кохання. Сформувалася молодіжна субкультура ідеологічної довіри, котра виявляла себе як «ефект ореолу». Це, безумовно, полегшує стратегію й тактику життєвих маневрів, підвищує психічну й фізичну стійкість, психологічну витривалість. Одне слово, стилізований механізм соціалізації працює на повну потужність.

Поряд з активізацією процесів загальної соціалізації спостерігається й стимуляція професійної соціалізації, тобто усвідомлення студентами можливостей майбутньої педагогічної діяльності як важливої ланки творення української історії через гуманістичний вплив на формування суспільно значущих якостей нащадків.

Не можемо не зупинитися на психологічних станах молодих людей, які через трансформаційні зрушення відчують негативні емоції роздратування, відчаю, агресії, більшою чи меншою мірою зазнають впливу дезадаптаційних процесів або механізмів психологічного захисту. Це виявляється у «пошуках ворогів», деструктивних висловлюваннях, у перманентних конфліктах, виявах акцентуацій характеру, домінуванні індивідуально-особистісного рівня домагань, ілюзіях сприйняття й адекватності свого місця в тих чи інших подіях, емоційних зрушеннях, фрустрації й неприємних переживаннях, відчутті провини, безпідставних побоюваннях за власну безпеку й професійну кар'єру. У цьому процесі почуття провини, переживання неприємних викриттів щодо вчинків своїх «кумирів» є найбільш болісними ударами, причинами подальшої самоізоляції й самобичування.

У сучасному молодіжному середовищі трапляються випадки, коли смислові утворення особистості перебудовуються на абсолютно протилежні за змістом й засобами реалізації. Є серед молоді й відверті конформісти. Переважання конформістських стратегій у деяких молодих людей зазвичай провокує помилки у їхній поведінці, шаблонність дій, створює проблемні ситуації у різноманітних актах комунікації, нагромаджуючи комплекс непорозуміння й звинувачень у двоєдушності. Слід відмітити, що нерідко сучасні події стають психологічним дзеркалом для кожної молодої людини, розкриваючи її справжню сутність, акцентуючи досі приховане. На щастя, ми не помітили незворотної трансформації

психічних функцій й поведінки молодих людей. Сподіваємося, що спрацює функціональна гнучкість й природний оптимізм, властиві молодості.

У сучасний період вияви соціальної активності студентства можна умовно класифікувати на такі групи соціальних позицій:

– самореалізації у громадському житті, соціальна лабільність («Мрію очолити молодіжне крило або громадську організацію», «Буду працювати у комісіях на парламентських виборах», «Стану волонтером» та ін.);

– емоційно-комфортні («Ми здобули диплом бакалавра й радіємо!», «Знайшла справжнього друга, можна розслабитися й жити собі на втіху», «Усе буде як у нормальних людей» тощо);

– стабільності й згуртованості соціального середовища («Треба подолати кризові явища й корупцію», «Хочемо довести свою спроможність відповідати європейському стилю життя», «Хоча є тривожність через війну, але є надії, що усе владнається політичним шляхом» тощо);

– самокорекції та збереження психічного здоров'я, пошук персональної ідентичності («Зроблю висновки на майбутнє, почну пошуки свого місця у житті», «Ніхто про нас все одно не потурбується, то ж не варто псувати нерви», «Здоров'я понад усе»);

– соціальне аутсайдерство, втрачені соціальні орієнтири, ускладнення ситуації вибору, відсутність толерантності до невизначеності («Мої наміри й плани не здійснилися», «Настали буденні й сірі часи, а на цікаве життя немає грошей», «Відчути себе затребуваним можна лише в часи усіяких виборів», «Нічого з того, за що боролися, не змінюється та й війна не додає упевненості у майбутньому», «Усе навколо змінюється настільки неочікувано, що ми не встигаємо ні адаптуватися, ні усвідомити для чого це усе» тощо).

Уважаємо, по-перше, що молодь повинна мати рівні права й можливості для самореалізації. Хоча б, здавалося, ці аксіоми проголошуються, але чи завжди їх сумлінно дотримуються? Важливо, по-друге, щоб молоді українці усвідомлювали й практично відчували, що їхня країна є доброзичливою та гуманною до всіх, що влада дбає про добробут й майбутнє кожного. Саме пропагування й практична реалізація цих ідей допоможе уникнути «психологічних глухих кутів» і відкриє вільний простір для сподівань та мрій, таких потрібних для розвою молодіжної ініціативи.

Тут є багато роботи для інтелігенції.

Але, насамперед, викладачі закладів освіти самі мають стати фахівцями-професіоналами. Кожен викладач має оволодіти навичками фасилітації, сформувати власну внутрішню усвідомлену позицію гуманіста-наставника, компетентного у сфері соціальних комунікацій, здатного використовувати непередбачену ситуацію як можливість розвитку. Серед особистісних рис особливе значення мають: відповідальність, упевненість у собі, шанобливе ставлення до людей, розвинута інтуїція, оптимізм, почуття гумору тощо.

Отже, саме такий наставник зможе надати молодим людям можливість досягти успіху й визнання у всіх громадських сферах діяльності. Самооцінка молодіжних лідерів має знаходити опору в соціальному просторі, оскільки відомо, що блокування потреби у повазі породжує соціальну озлобленість, запускає механізм асоціалізації як пристосування до негативного досвіду.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Сучасна трансформація суспільної системи в Україні сприяє прискоренню темпів соціальної динаміки, трансформації соціальних ідеалів й цінностей, особистісних змін й параметрів соціалізації, на які раніше витрачалися роки. Можна стверджувати, що завдяки соціально-політичним зрушенням відбувається поступове нарощування людських сил й можливостей, спрямованих на перетворювальну діяльність. Одночасно полярно «нарощуються» й негативні аспекти соціалізації. Тобто цей процес є контраверсійним, суперечливим, складним.

Маємо ситуацію такої взаємодії із соціальним середовищем, коли цілеспрямоване, прогресивне й гуманістичне його перетворення сприятиме відповідним змінам у самому індивідумі, його світогляді тощо. Якщо ми бездумно знищимо гуманістичний сенс й моральний стрижень національних одкровень, ні на які оптимістичні перспективи сподіватися не варто.

Головні надбання соціалізації молоді в сучасних умовах суспільних трансформацій – це перетворення особистості на самодостатній соціальний організм із високим рівнем незалежності, самостійності, упевненості, ініціативності, незакомплексованості, прищепленим прагненням до самореалізації, свободи й справедливості. Збагачення особистісного арсеналу цими багатствами дає підстави сподіватися, що становлення громадянина Української держави є реальним процесом найближчого майбутнього.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Bandura A. Exercise of personal agency through the self-efficacy mechanism /A. Bandura // Self-efficacy Thought control of action Schwarzer, R(Ed.) – Washington DC: Hemisphere. – 1979. – 236 p.
2. Варій М. І. Загальна психологія: Підручник / Для студ. психол. і педагог, спец. / М. І. Варій. – 2-ге видан. – К.: Центр учбової літератури. – 2007. – 968 с.
3. Гуцало Е. У. Теоретичні засади та методологія психолого-педагогічного супроводу в системі соціально-педагогічної роботи // Е. У. Гуцало Наукові записки. – Випуск 122. – Серія: Педагогічні науки. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – С. 133–140.
4. Лушин П. В. Психология педагогического изменения (экофасилитация): научно-метод. пособие для студентов высших учебных заведений / П. В. Лушин. – Кіровоград, 2002. – 76 с.
5. Москаленко В. В. Соціальна психологія. Підручник. 2-ге видан., випр. та доп. / В. В. Москаленко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 688 с.
6. Moscovici S. Theory and society in social psychology // The Context of Social Psychology / Ed. J. Israel, H. Taifel. – London: Acad.Press, 1972.

REFERENCES

1. Bandura A. Exercise of personal agency through the self-efficacy mechanism /A. Bandura // Self-efficacy Thought control of action Schwarzer, R (Ed.) – Washington DC: Hemisphere. – 1979. – 236 p.
2. Varij, M. I. (2007). *Zagalna psihologiya: Pidruchnik* [General Psychology: Textbook]. Kyiv.
3. Gucalo, E. U. (2013). *Teoretichni zasadi ta metodologiya psihologo-pedagogichnogo suprovodu v sistemі socialno-pedagogichnoli roboti*. [Theoretical foundations and methodology of psychological and pedagogical support in the system of social and pedagogical work]. Kirovograd.
4. Lushin, P. V. (2002). *Psihologiya pedagogicheskogo izmeneniya (ekofasilitaciya): nauchno-metod. posobie dlya studentov vysshih uchebnyh zavedenij*. [Psychology of pedagogical change (ecofacilitation): scientific method. manual for university students]. Kirovograd.
5. Moskalenko, V. V. (2008). *Socialna psihologiya*. [Social Psychology]. Kyiv.
6. Moscovici S. Theory and society in social psychology // The Context of Social Psychology / Ed. J. Israel, H. Taifel. – London: Acad.Press, 1972.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГУЦАЛО Емілія Ун-Сунівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи, соціальної педагогіки та психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира

Винниченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутнього вчителя.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

GUTSALO Emilia Un-Sunivna – Candidate of Sciences (Pedagogy), Associate Professor at the Chair of Social Work, Social Pedagogy and

Psychology, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: professional preparation of future teachers.

Стаття надійшла до редакції 21.04.2019 р.

УДК 373.5.015.31:784

ДІДИЧ Галина Степанівна – кандидат педагогічних наук, доцент, почесний професор кафедри музичного мистецтва і хореографії Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
<https://orcid.org/0000-0002-5697-1047>
 e-mail: didych.h@i.ua

СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНУ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Одним із основних завдань сучасної школи є створення такої системи навчання і виховання, яка забезпечувала б освітні потреби кожного учня згідно з його нахилами, інтересами, можливостями. Нині гостро постає завдання удосконалення навчально-виховного процесу з музичного виховання, ранньої професіоналізації молодого покоління, забезпечення відповідних умов навчання, стимулювання внутрішніх сил школярів до саморозвитку й самовиховання.

Основним підґрунтям у вихованні й розвитку природного співочого інстинкту дітей є вокально-хорова діяльність, широке використання народного джерела – пісні, тому що спів є складовою частиною української музичної освіти і культури. Вокально-хорове виховання надзвичайно актуальне й значуще, бо дає змогу розвивати в школярів любов до співу, вміння розуміти поетичний текст пісні, передавати його голосом; сприяє формуванню кращих особистісних якостей і має велике значення на сучасному етапі освіти та виховання школярів.

Необхідність вивчення проблеми вокально-хорового виховання школярів полягає в обмеженому висвітленні практичного досвіду в науково-методичних джерелах, залишених у спадок вокальними педагогами. Потреба дослідження проблеми посилюється у зв'язку з браком новітніх програм та методик з вокально-хорового навчання дітей на уроці музичного мистецтва, професійних викладачів з фаховою освітою для загальноосвітніх навчальних закладів. У широкому спектрі

саме уроки музичного мистецтва здатні поєднати практичну (виконавську) діяльність та опанування мови мистецтва з відшліфуванням навичок і майстерності виконавця, вплинути на вибір у майбутньому мистецької професії.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Концептуальні положення музичної педагогіки розкриваються в дослідженнях Л. Масол, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, О. Щолокової та ін.; історичні та культурологічні аспекти розвитку вокального мистецтва та вокального виконавства розглядаються у працях В. Антонюк, В. Багадурова, Н. Ветлугіної, В. Іванова, І. Назаренко, В. Шацької та ін.; розвиток музичних здібностей та психологічні засади вироблення вмінь і навичок висвітлюються Ф. Гоноболінім, В. Макаровим, М. Микишею, І. Павловим, Б.Тепловим та ін.; методика викладання музики в загальноосвітніх навчальних закладах розглядається в працях вітчизняних і зарубіжних науковців Е. Абдулліна, О. Апраксиної, Л. Масол, Г. Падалки, О. Ростовського, Л. Хлебникової та ін.; питання методики викладання сольного співу розкривають Л. Люш, Н. Гребенюк, М.Жишкович, А. Зданович, О. Маруфенко, Н. Малишева, А. Менабені, В. Чапліна, О. Юрко, Ю. Юцевич та ін.

У науково-методичній літературі проблема розвитку голосу дітей розглядалася в різних аспектах, а саме: вивчення методики вокально-хорової роботи з дітьми (Л. Венгрус, К. Малініна, Л. Сверлюк, О. Чурикова-Кушнір); висвітлення питань особливостей будови голосового апарату